

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจไทย ครั้งนี้ เป็นผลจากความพยายามในการเสนอแนวทางเพื่อทำความเข้าใจและพยากรณ์พฤติกรรมของอธิบดีกรมตำรวจ ซึ่งตลอดเวลานั้น การคัดเลือกอธิบดีกรมตำรวจ พิจารณาจาก ความอาวุโส ประกอบกับความรู้ความสามารถและผลการปฏิบัติงาน แต่บรรทัดฐานเรื่องบุคลิกภาพอันมีรากฐานมาจากอัตลักษณ์กลับถูกมองข้ามไป อย่างไรก็ตาม อธิบดีกรมตำรวจแต่ละท่านในอดีตมีภูมิหลังและลีลาการทำงานที่แตกต่างกันไป การศึกษาบุคลิกภาพของอธิบดีกรมตำรวจที่เน้นอัตลักษณ์ในครั้งนี้ ถึงแม้ว่ามีได้เป็นการกำหนด อัตลักษณ์ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับอธิบดีกรมตำรวจไทยแต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวทางที่สามารถ นำไปใช้ในการพิจารณาและพยากรณ์พฤติกรรมที่อาจเป็นไปได้ของอธิบดีกรมตำรวจ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจแต่ละท่าน เพื่อเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ และอัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจ และเพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และลีลาการทำงานของอธิบดีกรมตำรวจของไทยแต่ละท่าน

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัย คือ ภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจของอธิบดีกรมตำรวจ มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ และ อัตลักษณ์เป็นตัวแปรสำคัญที่จะอธิบายและพยากรณ์พฤติกรรมของอธิบดีกรมตำรวจ

วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงปริมาณผสมผสานกัน โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางด้านเอกสารและแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองประการในกรอบทฤษฎีและแนวคิดของ James David Barber ตามทฤษฎีอัตลักษณ์ (theory of character)

ตามกรอบทฤษฎีแบ่งข้อมูลเป็น 3 แบบ คือ ข้อมูลภูมิหลัง (background) ข้อมูลลีลาการปฏิบัติหน้าที่ (style) และความรู้สึกต่องาน (affect toward activity) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ออกมาวิเคราะห์ แจกแจงการศึกษาออกเป็น 6 ประเด็นสำคัญๆ คือ 1) การได้มาซึ่งตำแหน่ง 2) การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบต่อสถานการณ์ 3) ลักษณะเฉพาะตัว 4) แนวทางหรือกลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน 5) ความรู้สึกต่องานที่รับผิดชอบ และ 6) อนาคตในงานอาชีพ สำหรับประเด็นในเรื่องสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษานั้น เป็นการจำแนกเนื้อหาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับอัตลักษณ์

ประเด็นทั้ง 6 ดังกล่าว ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาตัดสินรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการปฏิบัติงาน (level of activity) และความพึงพอใจในผลของการปฏิบัติงาน (affect toward activity) ซึ่งผลของความสัมพันธ์จะแสดงออกมาเป็น 4 ประเภท ของอัตลักษณ์คือ

1) แบบปรับตัวสอดคล้องตามสถานการณ์ (adaptive) มีรูปแบบความสัมพันธ์ประเภทระดับการปฏิบัติงานสูง และมีความพึงพอใจต่องาน

2) แบบยอมตาม (compliant) มีรูปแบบความสัมพันธ์ประเภทระดับการปฏิบัติงานต่ำ และมีความพึงพอใจต่องาน

3) แบบบังคับ (compulsive) มีรูปแบบความสัมพันธ์ประเภทระดับการปฏิบัติงานสูง และมีความพึงพอใจต่องานน้อย และ

4) แบบถอนตัว (withdrawn) มีรูปแบบความสัมพันธ์ประเภทระดับการปฏิบัติงานต่ำ และมีความพึงพอใจต่องานน้อย

ผลจากแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์และข้อมูลจากเอกสาร พบว่า จากจำนวนผู้ดำรงตำแหน่ง อธิบดีกรมตำรวจ 23 ท่านที่นำมาวิเคราะห์ มีอธิบดีกรมตำรวจที่จัดอยู่ในกลุ่มอัตลักษณ์ประเภทปรับตัวอย่างสอดคล้อง 10 ท่าน หรือคิดเป็นร้อยละ 44 ซึ่งประกอบด้วย พลโท พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบ พลตำรวจโท พระรามอินทรา พลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ พลตำรวจเอก ประจวบ สุนทรางกูร พลตำรวจเอก พจน์ เกษะนันท์ พลตำรวจเอก สุรพล จุลละพราหมณ์ พลตำรวจเอก ณรงค์ มหานนท์ พลตำรวจเอก เกา สารสิน และ พลตำรวจเอก แสวง ชีระสวัสดิ์ กลุ่มอัตลักษณ์ประเภทเชิงบังคับ มี 7 ท่าน หรือคิดเป็นร้อยละ 30 ประกอบด้วย พลตำรวจเอก อดุล อดุลเดชจรัส พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพล ประภาส จารุเสถียร พลตำรวจเอก มนต์ชัย พันธุ์กษัตริย์ พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ และ พลตำรวจเอก ประทีน สันติประภพ กลุ่มอัตลักษณ์ประเภทยอมตาม มี 4 ท่าน หรือคิดเป็นร้อยละ 17 ได้แก่ พลตำรวจโท พระยาอริกรณิ์ประกาศ พันตำรวจเอก พระยาอนุสรณ์ธรรการ พลตำรวจเอก ศรีสุข มหิทธิราเทพ และ พลตำรวจเอก ไสว ไสวแสนยากร สุดท้ายคือกลุ่มอัตลักษณ์ประเภทถอนตัว มี 2 ท่าน หรือคิดเป็นร้อยละ 9 ประกอบด้วย พันตำรวจเอก พระยาบุเรศผดุงกิจ และ พลตำรวจตรี พระพิจารณ์พลกิจ (ตามตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1
อธิบติกรมตำรวจจัดกลุ่มตามอัตลักษณ์
ระดับการปฏิบัติงาน
(level of activity)

	active	passive	
ระดับความพึงพอใจ (affect toward activity)	P O S I T I V E	1. พลโทพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบ 2. พล.ต.ท.พระรามอินทรา 3. พล.ต.อ.หลวงชาติตระการโกศล 4. พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ 5. พล.ต.อ.ประจวบ สุนทรากร 6. พล.ต.อ.พจน์ เกษะนันท์ 7. พล.ต.อ.สุรพล จุลละพราหมณ์ 8. พล.ต.อ.ณรงค์ มหานนท์ 9. พล.ต.อ.เกา สารสิน 10. พล.ต.อ.แสวง ชีระสวัสดิ์	1. พล.ต.ท.พระยาอริกรณ์ประกาศ 2. พล.ต.อ.พระยาอนุสรณ์ธรรการ 3. พล.ต.อ.ไสว ไสวแสนยากร 4. พล.ต.อ.ศรีสุข มหินทรเทพ
		แบบปรับตัว	แบบยอมตาม
	N E G A T I V E	1. พล.ต.อ.อดุล อดุลเดชจรัส 2. พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ 3. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 4. จอมพลประภาส จารุเสถียร 5. พล.ต.อ.มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น 6. พล.ต.อ.สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ 7. พล.ต.อ.ประทีน สันติประภพ	1. พล.ต.อ.พระยาบุเรศผดุงกิจ 2. พล.ต.ต.พระพิจารณ์พลกิจ
		แบบบังคับ	แบบถอนตัว

ข้อมูลด้านภูมิหลังของอธิบดีกรมตำรวจไทย วิเคราะห์โดยศึกษาจากประเด็นหลัก 4 ประเด็น คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา การได้มาซึ่งตำแหน่ง และลักษณะส่วนตัว ในกลุ่มของผู้นำอัตลักษณ์ประเภทที่ 1 แบบปรับตัวอย่างสอดคล้องตามสถานการณ์ สถาบันครอบครัวมักมีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางขึ้นไป จนกระทั่งมีความมั่งคั่งมาก ได้รับการเลี้ยงดูที่ค่อนข้างจะพร้อมทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ในเรื่องของการศึกษา สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยหรือจากต่างประเทศ การได้มาซึ่งตำแหน่งนั้นได้มาจากการที่ได้สะสมประสบการณ์ได้ได้ตามลำดับขั้นตอน ไม่ทะเยอทะยานจนเกินขีดความพร้อมของตนเองต่อตำแหน่งนั้นๆ มีจุด

มุ่งหมายไปสู่ตำแหน่งที่เป็นสาระของการทำงานที่แท้จริง จะสังเกตได้ว่าผู้นำในกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาโดยตรงตามแนวอาชีพ ครอบครัวมีความพร้อมทั้งส่วนของฐานะเศรษฐกิจและแรงสนับสนุนทางจิตใจ ฉะนั้นการก้าวไปสู่ตำแหน่งเป็นการพัฒนาตนเองไปตามครรลองของสาระการทำงาน การได้มาซึ่งตำแหน่งของอธิบดีกรมตำรวจในอัตลักษณ์ประเภทปรับตัวอย่างสอดคล้อง มีอธิบดีกรมตำรวจ 7 ในจำนวน 10 ท่านมาจากตำรวจอาชีพโดยการไต่เต้าเติบโตมาตามลำดับขั้น สำหรับอีก 3 ท่านนั้นเข้าสู่ตำแหน่งโดยเหตุผลทางการเมือง ลักษณะอุปนิสัยส่วนตัวหรือลักษณะเฉพาะตัวของอธิบดีกรมตำรวจในกลุ่มนี้จะเป็นผู้รู้จักตนเอง เชื้อมั่นในตนเอง ปรับตัวได้ตามสถานการณ์ เป็นนักพัฒนา มีวิหาคศิลป์ และรู้จักขีดความสามารถของตนเองเป็นอย่างดี ไม่ยึดติดมากจนเกินไป และมีนิสัยรักความก้าวหน้า สนใจในอาชีพนี้มาแต่วัยเด็ก หรือมีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะลีลาการปฏิบัติงาน พิจารณาจากการตอบสนองต่อสถานการณ์และแนวทางหรือกลยุทธ์การทำงาน จะพบว่าอธิบดีกรมตำรวจ 10 ท่าน ในกลุ่มอัตลักษณ์ประเภทปรับตัวสอดคล้องตามสถานการณ์ จะมีการตอบสนองต่อสถานการณ์ด้วยเหตุผลหรือมีการโน้มน้าวชักชวน ไม่ใช้อารมณ์ฉุนเฉียว สามารถยอมรับความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่นได้ สามารถแยกแยะปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขได้ แนวทางการปฏิบัติงานนั้น จะเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง มีการประสานงาน และเคารพมติที่ประชุมหรือเสียงส่วนรวม ด้วยภูมิหลังและการปรับใช้วิธีการทำงานแบบประสานสอดคล้อง ทำให้ผู้นำในกลุ่มนี้เป็นผู้รักความก้าวหน้า ความสนใจในงานมีมาก สามารถพัฒนาตนเองอยู่เสมอ การไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นควบคู่ไปกับการพัฒนาความพร้อมลดปัญหาในการปฏิบัติงาน สร้างความพึงพอใจในงานให้เกิดขึ้น อนาคตหลังเกษียณส่วนใหญ่ อธิบดีกรมตำรวจในกลุ่มอัตลักษณ์นี้ยังคงทำประโยชน์หรือทำงานให้สังคมอยู่

ฉะนั้น ด้วยภูมิหลังที่มีพื้นฐานครอบครัวและฐานะทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยทำให้มีการแปรพฤติกรรมไปตามความเหมาะสม ส่งผลถึงวิธีการทำงานที่คล้ายคลึงกันคือ มองถึงสาระงานที่แท้จริง และความสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงาน

อัตลักษณ์ประเภทที่ 2 คือ แบบเชิงบังคับ มีอธิบดีกรมตำรวจจำนวน 7 ท่าน โดยมองภูมิหลังได้ว่าการได้มาซึ่งตำแหน่งถูกผลักดันจากพื้นฐานครอบครัวที่บิดามีอาชีพรับราชการทหาร หรือได้ประสบกับประสบการณ์ที่ขัดแย้งกับความคิดความเชื่อของตน ส่วนหนึ่งมีฐานะทางครอบครัวที่ต้องต่อสู้หรือมาจากสถานที่ที่มีการแข่งขันสูง ต่อสู้ฝ่าฟันมาด้วยตนเอง ทำให้ส่งผลต่อความแข็งแกร่ง มีคุณสมบัติส่วนตัวดีเยี่ยม ทั้งความรู้ ความสามารถ และการทุ่มเท การได้มาซึ่งตำแหน่งส่วนใหญ่มาจากการปฏิบัติ หรือได้มาขณะที่สถานการณ์บ้านเมืองกำลังวิกฤติ ลักษณะส่วนตัวที่ใกล้เคียงกัน คือ เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง อารมณ์ร้อน เป็นคนจริงจัง และกล้าได้กล้าเสีย มีความต้องการความก้าวหน้าสูง ซึ่งลักษณะดังกล่าวปรากฏอยู่ในทั้ง 7 ท่าน

อธิบดีกรมตำรวจที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ มีวิธีการตอบโต้ต่อสถานการณ์แบบการใช้อำนาจ การตัดสินใจเด็ดขาด และเลือกใช้วิธีการแข็งกร้าว การก้าวไปสู่จุดหมายต้องต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรค แนวทางปฏิบัติในการทำงานจะมีความจริงจังในการทำงาน ยึดมั่นในจุดยืนและหลักการของตนเอง ใช้ความเด็ดขาด การทำงานที่เคร่งครัดจนอาจแปรเป็นความเครียด ลักษณะเด่นชัดคือ ปกครองแบบพระเดชและพระคุณ

อธิบดีกรมตำรวจในอัตลักษณ์ประเภทบังคับนี้แม้จะมีความสนใจตั้งใจในการทำงาน ขณะที่ดำรงตำแหน่ง แต่ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ไม่สร้างความประทับใจเท่าที่ควรในตอนท้ายการใช้วิธีการแข็งกร้าวส่งผลให้มีจุดสิ้นสุดของตำแหน่งที่ไม่สวยงามนัก 3 ท่าน ใน 7 ท่าน ต้องเผชิญกับการปฏิวัติรัฐประหาร 2 ใน 7 ท่าน จำเป็นต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะความบีบคั้นทางการเมืองที่แข็งกร้าวกว่า อนาคตหลังเกษียณมีความเกี่ยวข้องกับวงการตำรวจน้อย

จากการวิเคราะห์พบว่า ความกดดันที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างเป้าหมายในการทำงาน และผลที่กลับมากจากการปฏิบัติงานของผู้นำกรมตำรวจในกลุ่มอัตลักษณ์แบบบังคับนี้ สร้างพฤติกรรมที่แข็งกร้าวในวิธีการทำงานของอธิบดีกรมตำรวจทั้ง 7 ท่าน จริง แต่พบว่าวิธีการที่เด็ดขาดรุนแรงนี้เป็นวิธีที่ไม่ขัดแย้งกับลักษณะงานปราบปรามของตำรวจแต่อย่างใด ปัญหาอยู่ตรงที่การควบคุมระดับความรุนแรงและจุดมุ่งหมายในการใช้ความแข็งกร้าวนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

อัตลักษณ์ประเภทที่ 3 คือ แบบยอมตาม มีเพียง 4 ท่าน ที่มีลักษณะจัดอยู่ในกลุ่มนี้ ภูมิหลังซึ่งวัดผลจากพื้นฐานทางครอบครัวและสังคม มิได้มีความไฝ่ฝันแรงกล้าในการเข้ารับราชการ ตำรวจ 2 ท่านมีพื้นฐานจากการเป็นล่าม และอีก 2 ท่านเป็นญาติกันสืบเชื้อสายมาจากเจ้าลาว ความเรียบง่ายในชีวิตส่งผลถึงลักษณะเฉพาะตัวหรืออุปนิสัยที่ใกล้เคียงกันคือ มีความอ่อนโยน สุภาพ มองโลกในแง่ดี เป็นผู้มีปัญญาวาจาและอ่อนไหวต่อความคิดเห็นและเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น

ลีลาการปฏิบัติงานมีความคล้ายคลึงกันเด่นชัด ในเรื่องของการทำงานไม่นิยมความขัดแย้งและมักเกรงใจฝ่ายที่กำลังมีปฏิสัมพันธ์อยู่ด้วย ใช้วิธีการปกครองแบบพี่น้องหรือ บัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น ยึดหลักการปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ อยากรู้ก็ตามขณะดำรงตำแหน่ง อธิบดีกรมตำรวจสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างสมบูรณ์ และในสภาวะเหตุการณ์งานด้านตำรวจ อธิบดีกรมตำรวจทั้ง 4 ท่าน มีความสามารถที่จะตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาด นั่นคือ การบริหารการตัดสินใจขึ้นอยู่กับสถานการณ์เป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมด้วย

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ที่ความไม่มีการขัดแย้งในการทำงาน งานเป็นความน่าสนใจ ตำแหน่งเป็นประสบการณ์น่าประทับใจ อนาคตในงานหรือวิถีชีวิตหลังเกษียณยังคงอยู่

ในสังคมที่ห้อมล้อมด้วยเพื่อนฝูงผู้ร่วมงาน ฉะนั้นอริบติกรมตำรวจในกลุ่มอัตลักษณ์แบบยอมตาม มีลักษณะการบริหารงานที่ดี แต่เพราะไม่นิยมความขัดแย้ง ทำให้ได้รับผลกระทบจากสภาวะการเมือง และการเลือกตามกระแสการเมืองมากกว่าจะขึ้นกรานความเชื่อในความสามารถที่จะต่อสู้ของคุณ

อัตลักษณ์ประเภทสุดท้ายคือ แบบถอนตัว มีเพียง 2 ท่านเท่านั้นที่มีลักษณะรูปแบบความสัมพันธ์ระดับการปฏิบัติงานต่ำ และมีความพึงพอใจต่องานน้อย ภูมิหลังของอริบติกรมตำรวจ 2 ท่าน คือ พันตำรวจเอก พระยานุเรศผดุงกิจ และ พลตำรวจตรี พระพิจารณ์พลกิจ นั้น ไม่ปรากฏแน่ชัด แต่มีหลักฐานด้านการศึกษาที่มาจากสายสามัญ แล้วจึงเข้ามาศึกษาวิชาการตำรวจ ทั้ง 2 ท่านมีลักษณะเฉพาะตัวหรืออุปนิสัยที่ใจเย็น ชอบความเรียบง่าย ชอบความสัมพันธ์ใกล้ชิด และโอปอ้อมอารี

ลีลาการปฏิบัติงานนั้นจะปฏิบัติงานในหน้าที่ประจำ ยึดกฎระเบียบเป็นหลักในการการทำงาน ขยันและทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย การตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เข้ามาใหม่เลือกใช้การถอนตัว เพราะไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง และมีปัญหาเรื่องสุขภาพ

ผลสุดท้ายของการทำงาน คือ การลาออกจากราชการ และใช้ชีวิตที่สุขสงบเรียบง่ายในแบบที่คุ้นเคย เพราะประสบการณ์ใหม่ถูกมองว่าเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน และขัดแย้งกับความมุ่งหวังของตนเอง ทำให้หมดความสนใจในงานตำแหน่ง

จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของอริบติกรมตำรวจแต่ละท่าน ตามทฤษฎีของ James David Barber ในบทที่ 3 นั้นสามารถตอบข้อสมมติฐาน ของการวิจัยได้ดังนี้

5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจและอัตลักษณ์ของอริบติกรมตำรวจ

ตามแนวความคิดของทฤษฎีอัตลักษณ์เสนอว่า ส่วนประกอบสำคัญของบุคลิกภาพของผู้นำคือ อัตลักษณ์ (character) ซึ่งมีการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็ก จนกลายเป็นบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ๆ อัตลักษณ์ถูกพัฒนาและเติบโตขึ้นจากประสบการณ์วัยเด็กซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัวรวมถึงเพื่อนและสังคมโดยรอบ สถาบันการศึกษาเป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีส่วนเสริมสร้างพัฒนาอัตลักษณ์ในวัยเด็กด้วย ตลอดจนการเข้าสู่ตำแหน่งอริบติกรมตำรวจของแต่ละท่านก็มีส่วนบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ของภูมิหลังกับอัตลักษณ์

ผลการศึกษาภูมิหลังของอริบติกรมตำรวจแต่ละท่านทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมเศรษฐกิจ และอัตลักษณ์ของอริบติกรมตำรวจ โดยแยกการวิเคราะห์ในเรื่องนี้ออก

เป็น 3 ประเด็น ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการเข้าสู่ตำแหน่งหรือการได้มาซึ่งตำแหน่ง ซึ่งในแต่ละประเด็นหลักยังจำแนกเป็นประเด็นย่อยๆ สรุปได้ดังนี้

1) สถาบันครอบครัว พิจารณาจากสถานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ อันจะส่งผลถึงการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก โดยครอบครัวที่มีความมั่งคั่งมักจะไม่ขาดแคลนการให้ความรักความอบอุ่น ตลอดจนมีการอบรมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ซึ่งครอบครัวที่ยากจนอาจบกพร่องในเรื่องนี้ จากการวิเคราะห์อภิปติกรมตำรวจทั้ง 23 ท่าน มาจากครอบครัวที่มีฐานะแตกต่างกันคือ

1.1) ครอบครัวที่มีความมั่งคั่ง ได้แก่ พลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล ครอบครัวเป็นคหบดีผู้มั่งคั่ง ในจังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาจาก เจ้าพระยา ปั่น สุขุม ส่วน พลตำรวจเอก เกา สารสิน เป็นบุตรของนายพจน์ สารสิน อดีตนายกรัฐมนตรีนคร ซึ่งเป็นผู้ที่มีฐานะดีอยู่แล้ว โดยอภิปติกรมตำรวจทั้งสองท่านนี้ เป็นผู้ที่มีอัตลักษณ์ประเภทปรับตัวตามสถานการณ์ (adaptive)

1.2) ครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ได้แก่ พลโท พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบ พลตำรวจโท พระยาอริกรม์ประกาศ พลตำรวจเอก หลวงอดุลเดชจรัส พลตำรวจโท พระราม อินทรา พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ พลตำรวจเอก ไสว ไสวแสนยากร จอมพล สฤษดิ์ ธีระรัชต์ พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ พลตำรวจเอก ประภาส จารุเสถียร พลตำรวจเอก ประจวบ สุนทรางกูร พลตำรวจเอก พจน์ เกษะนันท์ พลตำรวจเอก ศรีสุข มหินทรเทพ พลตำรวจเอก มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น พลตำรวจเอก สุรพล จุลละพราหมณ์ พลตำรวจเอก ฌรงค์ มหานนท์ พลตำรวจเอก แสง ธีระสวัสดิ์ พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ และพลตำรวจเอก ประทีน สันติประภพ อดีตอภิปติกรมตำรวจทั้ง 19 ท่าน มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง หรือบางท่านไม่ทราบแน่ชัดว่าร่ำรวยมั่งคั่งหรือว่ายากจน จึงจัดอยู่ในประเภทนี้ ผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลางนั้นมีอัตลักษณ์หลากหลายเคล้ากัน

1.3) ครอบครัวยากจน ได้แก่ พันตำรวจเอก พระยาบุเรศผดุงกิจ บิดามารดาเสียชีวิตตั้งแต่ยังเยาว์วัย จึงได้มาอยู่ในความปกครองดูแลของพี่สาว ส่วน พันตำรวจเอก พระยาอนุสรณ์ธรรการ ครอบครัวต้องเรือค้าขายทั่วไป และทำสวนขณะจอดพักเรือที่สำเภา การศึกษาเข้าเรียนโดยทำงานเป็นการแลกเปลี่ยน และท่านสุดท้าย พลตำรวจตรี พระพิภรณ์พลกิจ เกิดในครอบครัวเล็กๆ ในต่างจังหวัดค่อนข้างยากจนมาก มารดาต้องนำตัวมาฝากเป็นลูกศิษย์วัด และศึกษาในโรงเรียนวัดมาโดยตลอด อภิปติกรมตำรวจที่มาจากครอบครัวค่อนข้างยากจนมาก 2 ท่าน ใน 3 ท่าน เป็นผู้ที่มีอัตลักษณ์แบบถอนตัว (withdrawn)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ภูมิหลังทางเศรษฐกิจของอภิปติกรมตำรวจมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ ในกรณีนี้ผู้นั้นมาจากครอบครัวที่มีฐานะที่มีความมั่งคั่งมากกับยากจนมาก กล่าวคือผู้ที่มี

ภูมิหลังทางเศรษฐกิจดีมากจะมีอัตลักษณ์แบบปรับตัว (adaptive) และผู้มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจยากจนมากจะมีอัตลักษณ์แบบถอนตัว (withdrawn) สำหรับผู้มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจปานกลางหรือไม่แน่ชัดว่าร่ำรวยหรือยากจนนั้นความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังทางเศรษฐกิจกับอัตลักษณ์ยังมีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องมิใช่เพียงสถาบันครอบครัวหรือสถาบันการศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว เช่น การอบรมเลี้ยงดู เพื่อนร่วมชั้นเรียนและสภาพแวดล้อมในวัยเด็กที่แตกต่างกันในรายละเอียด

2) สถาบันการศึกษา เป็นภูมิหลังทางสังคมโดยพิจารณาจากสถาบันการศึกษาและระดับการศึกษา ก่อนเข้ารับราชการในกรมตำรวจ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งประเภทและระดับการศึกษาของอธิบดีกรมตำรวจเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1) สถาบันการศึกษาในต่างประเทศ อธิบดีกรมตำรวจที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ ก่อนเข้ารับราชการในกรมตำรวจมีจำนวน 2 ท่าน ได้แก่ พลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล และ พลตำรวจเอก เภา สารสิน ซึ่งทั้งสองท่านมีอัตลักษณ์แบบปรับตัว (adaptive)

2.2) สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาภายในประเทศ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันระดับอุดมศึกษาภายในประเทศ เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียนนายร้อยทหารบก โรงเรียนนายร้อยตำรวจ เป็นต้น มีจำนวนทั้งหมด 14 ท่าน ได้แก่ พลโท พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบ พลตำรวจเอก อุดล อุดลเดชจรูส พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ พลตำรวจเอก ไสว ไสวแสนยากร จอมพล สฤษดิ์ ชนะรัชต์ พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ พลตำรวจเอก ประภาส จารุเสถียร พลตำรวจเอก ประจวบ สุนทรางกูร พลตำรวจเอก ศรีสุข มหินทรเทพ พลตำรวจเอก สุรพล จุลละพราหมณ์ พลตำรวจเอก ณรงค์ มหานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ 10 ท่าน ดังกล่าว สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก ส่วน พลตำรวจโท พระรามอินทรา พลตำรวจเอก พจน์ เกษะนันท์ และ พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ พลตำรวจเอก มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น พลตำรวจเอก แสวง ชีระสวัสดิ์ พลตำรวจเอก ประทีน สันติประภาพ

2.3) สถาบันการศึกษาระดับมัธยม อธิบดีกรมตำรวจที่จบการศึกษาระดับมัธยม นั้นเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอธิบดีกรมตำรวจในยุคแรก ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีลักษณะเด่น เช่น เดียวกันคือ มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษและจีน ได้แก่ พลตำรวจโท พระยาอริกรม์ประกาศ พันตำรวจเอก พระยาบุเรศผดุงกิจ พันตำรวจเอก พระยาอนุสรณ์ ฐกรการ และ พลตำรวจตรี พระพิภรณ์พลกิจ อธิบดีกรมตำรวจทั้ง 4 ท่าน มีระดับการ

ปฏิบัติงานหรือความมุ่งมั่นต่องานต่ำซึ่ง 2 ท่าน ในจำนวน 4 ท่าน มีอัตลักษณ์แบบคล้อยตาม ส่วนอีก 2 ท่านมีอัตลักษณ์แบบถอนตัว (withdrawn)

จากการวิเคราะห์ในเรื่องเกี่ยวกับสถาบันการศึกษา จึงกล่าวได้ว่า ภูมิหลังทางสังคมของอริบตีกรมตำรวจมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ในกรณีของสถาบันการศึกษาโดยผู้ที่มีการศึกษาสูง กล่าวคือจบการศึกษาจากต่างประเทศ จะมีระดับการปฏิบัติงานสูง และมีความพึงพอใจต่องาน หรือมีอัตลักษณ์แบบปรับตัว (adaptive) ส่วนผู้ที่จบการศึกษาจากโรงเรียนวัดระดับมัธยม ซึ่งมีจำนวน 4 ท่าน นั้น มีระดับการปฏิบัติงานต่ำ สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันระดับอุดมศึกษาภายในประเทศ มีอัตลักษณ์คล้ายกันขึ้นอยู่กับรายละเอียดของสภาพแวดล้อมในวัยเยาว์ของแต่ละท่าน เช่น พลตำรวจเอก ประทิน ฯ และพลตำรวจเอก ประภาส ฯ มีสภาพแวดล้อมในวัยเด็กค่อนข้างจะคล้ายกัน โดยเฉพาะในวัยเรียน ทั้งสองมีลักษณะและชอบที่จะเป็นผู้นำมาตั้งแต่เด็ก ชอบการต่อสู้ ชอบกีฬา และเพื่อนๆ ก็สนับสนุนส่งเสริมให้เป็นผู้นำกลุ่ม จึงสร้างสะสมลักษณะของการใช้อำนาจ แข็งกร้าว แต่ในบางครั้งก็ถูกซ่อนเร้นไว้ในช่วงเติบโตใหญ่ เช่น กรณีของ พลตำรวจเอก ประภาส ฯ หากมีสภาพการณ์เป็นตัวกระตุ้นก็จะแสดงอัตลักษณ์ที่แท้จริงออกมา สภาพแวดล้อมในวัยเด็กเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้บุคคลทั้งสองมีอัตลักษณ์แบบเชิงบังคับ

สำหรับ พลตำรวจเอก สวัสดิ์ ฯ และ พลตำรวจเอก มนต์ชัย ฯ ซึ่งมีอัตลักษณ์แบบเชิงบังคับ พลตำรวจเอก สวัสดิ์ ฯ มีเหตุการณ์ในวัยเด็กที่ฝังใจให้อยากเข้ามาควบคุมกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น กรณีประสพเหตุพลทหาร 2 นาย กำลังจะล้วงกระเป๋าผู้โดยสารบนรถเมย์ แต่ได้เข้าไปขัดจังหวะจึงกลับถูกไล่ทำร้ายจนต้องวิ่งหนีเอาชีวิตรอด เป็นเหตุให้อยากเข้ามาเป็นตำรวจ ส่วน พลตำรวจเอก มนต์ชัย ฯ ในวัยเด็กชอบกิจกรรมในเครื่องแบบ เช่น การฝึกลูกเสือและวิชาทหาร จนได้รับคัดเลือกให้ไปดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น ขณะเรียนอยู่ในระดับมัธยม จากเหตุการณ์ฝังใจในวัยเด็กได้สร้างแบบแผนและพัฒนาเป็นอัตลักษณ์

ในส่วนของ พลตำรวจเอก ศรีสุข ฯ และ พลตำรวจเอก ไสว ฯ มีอัตลักษณ์แบบคล้อยตาม ทั้งสองเป็นญาติและสืบเชื้อสายมาจากตระกูลเดียวกันคือ เจ้านครหลวงพระบาง การอบรมเลี้ยงดูในลักษณะนุ่มนวลสุภาพ ตามแบบอย่างของเจ้าลาวชาวเหนือ ทำให้มีความสุขภาพเรียบร้อย ชอบสังสรรค์ และคบหาสมาคมกับคนโดยทั่วไปด้วยกิริยาจาสุภาพ เป็นส่วนหนึ่งที่พัฒนามาสู่อัตลักษณ์แบบคล้อยตาม เป็นต้น

3) การได้มาซึ่งตำแหน่งหรือการเข้าสู่ตำแหน่ง ผู้วิจัยได้แยกประเภทของอริบตีกรมตำรวจ โดยพิจารณาจากการเข้าสู่ตำแหน่งไว้ 2 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

3.1) การเข้าสู่ตำแหน่งโดยเหตุผลการเมือง อริบตีกรมตำรวจประเภทนี้เป็นบุคคลที่ได้รับการไว้วางใจจากผู้นำทางการเมืองให้เข้ามาควบคุมตำรวจ แล้วใช้ตำรวจเป็นเครื่องมือทาง

การเมืองในการทำลายล้างศัตรูหรือปกป้องผลประโยชน์ของตนและพรรคพวก เป็นอริบติกรรม ตำรวจที่โอนมาจากทหารโดยเข้ามารับตำแหน่งระดับสูงของกรมตำรวจเลย ได้แก่ ตำแหน่งผู้ช่วย อริบติกรรมตำรวจขึ้นไปแล้วใคร่เต้าขึ้นเป็นอริบติกรรมตำรวจในเวลาต่อมาหรือเข้ามารับตำแหน่ง อริบติกรรมตำรวจโดยตรง มีทั้งหมด 8 ท่าน และทุกท่านสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก ได้แก่ พลโท พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าคำรบ พลตำรวจเอก อคูล อคูลเดชจรัส พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ พลตำรวจเอก ไสว ไสวแสนยากร จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลตำรวจเอก ประเสริฐ รุจิรวงศ์ พลตำรวจเอก ประภาส จารุเสถียร และ พลตำรวจเอก ประจวบ สุนทรากรู ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีระดับการปฏิบัติงานสูง กล่าวคือกระตือรือร้นและทุ่มเทในการปฏิบัติงาน โดยเป็นผู้ที่มีอัตลักษณ์แบบปรับตัว (adaptive) จำนวน 3 ท่าน อัตลักษณ์แบบเชิงบังคับ (compulsive) จำนวน 4 ท่าน และมีเพียง 1 ท่าน เท่านั้นที่มีอัตลักษณ์แบบคล้อยตาม (compliant)

3.2) การเข้าสู่ตำแหน่งโดยสายอาชีพ อริบติกรรมตำรวจกลุ่มนี้รับราชการตำรวจมาตั้งแต่เริ่มแรก เจริญก้าวหน้ามาตามลำดับขั้นจนถึงอริบติกรรมตำรวจ มีจำนวนทั้งสิ้น 15 ท่าน โดย 9 ท่าน เจริญก้าวหน้าจากการรับราชการในนครบาลเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ พลตำรวจโท พระอิทธิรงค์ประภาส พันตำรวจเอก พระยาบุเรศผดุงกิจ พันตำรวจเอก พระยาอนุสรณ์ธรรการ พลตำรวจตรี พระพิจารณ์พลกิจ พลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล พลตำรวจเอก มนต์ชัย พันธุ์คงชื่น พลตำรวจเอก ณรงค์ มหานนท์ พลตำรวจเอก แสวง ชีระสวัสดิ์ และ พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ ส่วนอีก 6 ท่าน นั้น มาจากกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง 3 ท่าน และกองบัญชาการตำรวจภูธรอีก 3 ท่าน จึงกล่าวได้ว่าสถานที่ทำงานและพื้นที่รับผิดชอบมีส่วนส่งเสริมให้มีโอกาสได้แสดงความรู้ความสามารถเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้บังคับบัญชาได้ชัดเจนกว่า จึงมีโอกาสเจริญก้าวหน้าได้มากกว่า

จากการวิเคราะห์ภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจของอริบติกรรมตำรวจดังกล่าวข้างต้น เป็นที่ยืนยันสมมุติฐานข้อ 1 ว่า “ภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจของอริบติกรรมตำรวจมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ ซึ่งภูมิหลังทางสังคมและเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กันเองด้วย กล่าวคือผู้ที่มาจากครอบครัวที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจจะได้รับการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่ดีด้วย และบุคคลกลุ่มนี้มีอัตลักษณ์แบบปรับตัว (adaptive) ส่วนผู้ที่มาจากครอบครัวยากจน มักได้รับการศึกษาพื้นฐานไม่ดีเท่าที่ควร เช่น จบการศึกษาจากโรงเรียนวัด ระดับไม่สูงกว่ามัธยมซึ่งจะมีระดับการปฏิบัติงานต่ำ มีอัตลักษณ์แบบถอนตัว (withdrawn) เป็นส่วนใหญ่ สำหรับการได้มาซึ่งตำแหน่งหรือการเข้าสู่ตำแหน่ง ผู้ที่เข้าสู่ตำแหน่งอริบติกรรมตำรวจโดยเหตุผลทางการเมืองจะมีระดับการปฏิบัติงานสูง

เป็นอัตลักษณ์แบบปรับตัว (adaptive) และแบบเชิงบังคับ (compulsive) จึงสรุปได้ว่า “ภูมิหลังทางสังคมเศรษฐกิจของอธิบดีกรมตำรวจมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์”

5.2 การใช้อัตลักษณ์เพื่อการอธิบายและพยากรณ์พฤติกรรมของอธิบดีกรมตำรวจ

จากการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจแต่ละแบบ ที่แสดงพฤติกรรมทางการบริหารและทางการเมืองมีประเด็นสำคัญแตกต่างกันดังนี้

1) อัตลักษณ์แบบปรับตัว (adaptive) แสดงพฤติกรรมทางการบริหารและทางการเมือง ในลักษณะของการมีเหตุมีผลใช้วิธีโน้มน้าวชักชวน ทำงานเป็นทีม ให้ทุกคนมีส่วนร่วม อุทิศตนให้กับงานอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะสถานการณ์ใดๆ เน้นปรับตัวตามบทบาทมากกว่าสถานการณ์ที่ตนดำรงอยู่ มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่สาระของงานมิใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว มีการเตรียมความพร้อมสำหรับตนเองและอาจได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวด้วย

2) อัตลักษณ์แบบเชิงบังคับ (compulsive) แสดงพฤติกรรมในลักษณะมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ตัดสินใจรวดเร็วเด็ดขาดด้วยตนเอง มีความแข็งแกร่ง มีความต้องการความก้าวหน้าสูง ทุ่มเทให้กับงานมีความวิตกกังวลต่อความก้าวหน้าของตน กลัวล้าหลังเพื่อนรุ่นเดียวกัน จึงพยายามมองผู้อื่นว่าคือยกว่าตน ทำงานคนเดียวมากกว่าจะร่วมงานกับกลุ่ม มุ่งถึงความสำเร็จของตนมากกว่าส่วนรวม มาจากสถานที่ที่มีการแข่งขันสูง ต่อสู้ฝ่าฟันมาด้วยตนเอง

3) อัตลักษณ์แบบยอมตาม (compliant) แสดงพฤติกรรมในลักษณะเป็นมิตร ไม่นิยมความขัดแย้ง พยายามลดความเป็นตัวของตัวเอง เพื่อให้ได้รับการยกย่องและความรักใคร่จากผู้อื่น อ่อนไหวต่อความคิดเห็นและเสียงวิพากษ์วิจารณ์ มองโลกในแง่ดีเสมอ สุภาพขี้เกรงใจ ให้ความร่วมมือในการทำงานมากกว่าจะสร้างความขัดแย้ง มีความคิดว่าตำแหน่งหน้าที่มิใช่สิ่งทำขาย ไม่ต้องการแสวงหาอำนาจ อยู่ในวงการมานานรู้จักกาลเทศะ ได้ตำแหน่งมาเนื่องจากสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวย

4) อัตลักษณ์แบบถอนตัว (withdrawn) แสดงพฤติกรรมทางการเมืองและการบริหาร ในลักษณะ ค่อยคิดค่อยทำไม่ตัดสินใจทันที ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงบ่อยๆ ชอบทำงานประจำ รู้สึกว่างานใหม่ มีความยุ่งยากซับซ้อน และรวดเร็วเกินไป เคยชินกับชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเอง รู้สึกว่ายากที่จะปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตใหม่ มีข้อจำกัดในด้านการศึกษา อาจมีปัญหาด้านสุขภาพ ไม่ยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ ไม่ค่อยเสนอความคิดเห็น ใช้วิธีการถอนตัว ถ้ามีปัญหาหรือการตัดสินใจที่ฉับพลัน ไม่ค่อยสนใจในความก้าวหน้ามากนัก ได้รับตำแหน่งเนื่องจากมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้ที่มีอำนาจและเพื่อให้เป็นตัวเชื่อมประสานกับกลุ่มต่างๆ

ผู้วิจัยได้แยกแยะลักษณะเด่นของพฤติกรรมทั้งทางการเมืองและการเมืองของอธิบดีกรมตำรวจ ในอัตลักษณ์แต่ละประเภทดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าลักษณะร่วมทางพฤติกรรมของ

อริบตีกรรมตำรวจในแต่ละประเภทของอัตลักษณ์เป็นบทพิสูจน์ว่าอัตลักษณ์เป็นปัจจัยที่ใช้อธิบายและพยากรณ์พฤติกรรมของผู้นำได้ จึงสรุปได้ว่า อัตลักษณ์เป็นตัวแปรสำคัญในการอธิบายและพยากรณ์พฤติกรรมของอริบตีกรรมตำรวจ

5.3 อภิปรายทฤษฎีอัตลักษณ์ของ James David Barber

James David Barber ได้ทำการศึกษาวิจัยทฤษฎีบุคลิกภาพของผู้นำโดยเลือกผู้นำทางการเมืองของสหรัฐอเมริกา เริ่มตั้งแต่ผลงาน The Lawmaker ที่ศึกษาการวิจัยสมาชิกสภาคอนเนตทิคัต จนถึง Presidential Character ซึ่งศึกษาอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันของประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา 11 ท่าน บนพื้นฐานทฤษฎีอัตลักษณ์ที่พัฒนาขึ้น Barber ได้พยายามเสนอทฤษฎีใหม่ที่จะใช้เป็นบทพิสูจน์ว่า ทฤษฎีดั้งเดิมที่มองผู้นำทางการเมืองว่ามีลักษณะบุคลิกภาพแบบเดี่ยว (Single - Character) นั้นไม่สามารถใช้ในการอธิบายหรือพิสูจน์บุคลิกภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไปแล้ว

ในงาน The Lawmaker (1965) Barber ได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์และการสัมภาษณ์ผู้ลงสมัครสมาชิกสภาคอนเนตทิคัต โดยศึกษาทั้งก่อนและหลังได้รับการเลือกตั้ง Barber ตั้งสมมติฐานด้านองค์ประกอบพื้นฐานในการสรรหาผู้สมัครที่มีสมรรถภาพ ได้แก่ แรงจูงใจ (motivations) ประกอบไปด้วยการแสวงหาอำนาจ และความชื่นชมในการเมือง ปัจจัยที่สองได้แก่ทรัพยากร (resources) ประกอบไปด้วย ความรู้ความสามารถที่จำเป็นต่อตำแหน่ง ความพร้อมด้านการเงินและเวลา และปัจจัยที่สาม คือโอกาส ในส่วนที่สังคมหรือประชาชนผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งจะให้การสนับสนุน ตลอดจนสถานการณ์ที่เอื้ออำนวย Barber เสนอว่าการศึกษากิจกรรมของผู้นำทางการเมืองจำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบทั้งสามร่วมกันในสถานการณ์เดียวกัน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสัมภาษณ์สมาชิกสภาคอนเนตทิคัต Barber พบว่าระหว่างความหลากหลายและความเป็นรูปแบบเดียวกันแสดงให้เห็นถึงแบบแผนของการปรับตัว โดยมีลีลาของพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะร่วมกันที่ปรากฏให้เห็นและสามารถแยกเป็นกลุ่มที่มีลักษณะต่างๆ กันได้ Barber ได้ศึกษารูปแบบพฤติกรรมของผู้นำทางการเมืองภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ กิจกรรมงาน (activity) และความยินดีที่จะกลับมาสู่ตำแหน่งสมาชิกสภาคอนเนตทิคัต อีก Barber ได้แบ่งประเภทของสมาชิกสภาคอนเนตทิคัตเป็น 4 ประเภท คือ Lawmaker, Spectator, Advertiser และ Reluctant และยังได้อธิบายถึงที่มาของรูปแบบของบุคลิกภาพในแต่ละประเภทบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่และความสนใจของตัวบุคคล ซึ่งสมมติฐานนี้พูดถึงความสำคัญในการปรับตัว ซึ่ง Barber ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาในงานวิจัยชิ้นต่อมาด้วย และในครั้งนี้

Barber ได้แบ่งประเภทอัตลักษณ์ของประธานาธิบดีออกเป็น 4 ประเภทเช่นกัน กล่าวคือ อัตลักษณ์แบบปรับตัว (adaptive) แบบเชิงบังคับ (compulsive) แบบยอมตาม (compliant) และแบบถอนตัว (withdrawn)

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของผู้นำตามแนวทฤษฎีของ James David Barber มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความถูกต้องของการวินิจฉัยตีความพฤติกรรมของผู้นำนั้นๆ โดยประเภทของอัตลักษณ์ถูกจัดแบ่งแยกออกจากกันเสมือนมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว บุคคลทุกคนมีอัตลักษณ์ทั้ง 4 ประเภท ผสมผสานกันอยู่ ทำให้การวิเคราะห์ผู้นำโดยใช้ประเภทของอัตลักษณ์นั้นมีส่วนที่ซ้อนกัน จึงต้องมองหาลักษณะเด่นมาเป็นหลักสำคัญในการวิเคราะห์ แต่ในบางครั้งก็ขาดแคลนข้อมูลทางประวัติศาสตร์สำหรับการวิเคราะห์ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ ทำให้ดูเหมือนว่า มีการแปลความของข้อมูลที่มีอยู่มากเกินไป และยิ่งกว่านั้น กระบวนการวิเคราะห์ไม่อาจดำเนินการได้ถึงขอบเขตที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในทุกระยะ

แนวคิดอัตลักษณ์ของ Barber นั้นค่อนข้างซับซ้อนมากเพราะว่าทฤษฎีนี้มีได้เกี่ยวข้องกับแต่เพียงความสัมพันธ์ที่แสดงออกมาในรูปแบบของ activity - passivity และ positive - negative เท่านั้น แต่ยังเน้นรวมไปถึงแบบแผนการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ ความต้องการยอมรับขั้นพื้นฐาน และความต้องการของบุคคลที่มีต่ออำนาจ ความรักใคร่ชื่นชม ความนับถือ และอื่นๆ ในทางปฏิบัติแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่ามิติของระดับการปฏิบัติงานและความพึงพอใจต่องานนั้นนำมาใช้ได้ง่าย สำหรับการวิเคราะห์ เนื่องจากว่ามีมิติทั้งสองนั้นตีความได้จากผลที่ปรากฏหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันเป็นตัวสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของผู้นั้น แต่ข้อมูลทางประวัติศาสตร์มิได้แสดงแบบแผนการปรับเปลี่ยนด้านจิตใจหรือความต้องการที่แท้จริงให้ผู้อื่นเห็นเสมอไป

การวิเคราะห์อัตลักษณ์ของอดีตประธานาธิบดี Barber ช่วยสร้างความถูกต้องให้กับอัตลักษณ์แต่ละประเภทตามทฤษฎีของเขา สิ่งที่จะสร้างความถูกต้องของทฤษฎีคือหลักฐานการวิเคราะห์ที่แสดงให้เห็นว่าในแต่ละอัตลักษณ์มีรายละเอียดเฉพาะแบบต่างๆ กัน ในแต่ละประเภทจะนั้นจะเห็นว่าแต่ละประเภทของอัตลักษณ์จะถูกนำเสนอส่วนประกอบต่างๆ ที่แสดงให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน การวิเคราะห์ประวัติชีวิตที่รวบรวมได้โดยใช้กรอบทฤษฎีนั้นไม่ค่อยมีข้อมูลมากนัก ส่วนลีลาการปฏิบัติงานอันเป็นประเด็นหนึ่งที่ใช้ในการวิเคราะห์มีความสำคัญอย่างมากกับการประเมินมุมมองของการทำงานในอนาคตของผู้นำนั้นๆ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผลงานของ Barber ได้ละเว้น การแปลความหมายการวิเคราะห์ถึงสภาพของจิตใจแต่ก็ยอมรับว่าการพยากรณ์ถึงความเจ็บป่วยทางจิตนั้น เป็นเรื่องยาก พอๆ กับการวินิจฉัยโรค และยิ่งก่อให้เกิดปัญหาความยากลำบากในการตัดสินใจว่า “ระดับใดของความเสี่ยงต่อการเกิดโรคประสาทในอนาคตที่ไม่สามารถยอมรับได้และนำมาใช้เป็นตัวพิจารณาว่าขาดคุณ

สมบัติไม่สามารถคัดเลือกให้เป็นผู้มาได้” และ “ใครจะเป็นคนตัดสินใจในเรื่องนี้” เนื่องจากผู้เข้าชิงตำแหน่งจำนวนหนึ่งอาจถูกพิสูจน์ว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดความเจ็บป่วยทางจิตในอนาคต ซึ่งบุคคลในส่วนนี้อาจถูกกำจัดออกไป ขณะที่การปล่อยปละละเลยไม่สนใจเกี่ยวกับสุขภาพจิต อาจทำให้เกิดการรับเอาผู้ชิงตำแหน่งหลายคนที่มีอาการโรคประสาทในอนาคตได้ ในการนี้ผู้วิจัยเห็นว่า น่าจะออกเป็นกฎข้อบังคับว่า ให้ผู้สมัครชิงตำแหน่งต้องทำการตรวจสถานะทางจิตแล้วแจ้งผลให้สาธารณชนทราบ ก่อนมีการเลือกตั้ง

5.4 ข้อเสนอแนะ

1) ในการพิจารณาแต่งตั้งอธิบดีกรมตำรวจ ควรมีการศึกษาพิจารณาถึงภูมิหลังทางครอบครัวและลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนลีลาการทำงานที่ผ่านมา เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของผู้นำในอนาคต กล่าวคือ ผู้ที่มีพื้นฐานครอบครัวที่มีฐานะมั่งคั่ง หรือมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในครอบครัว สุขุมรอบคอบ มีเหตุมีผลในการทำงาน มักจะมีอัตลักษณ์ในประเภทปรับตัวอย่างสอดคล้อง ผู้ที่มีพื้นฐานภูมิหลังที่ต้องต่อสู้ฝ่าฟัน หรือมีประสบการณ์รุนแรงในอดีต มีความเชื่อมั่นใจตนเองสูง แข็งกร้าวในการทำงาน มักจะมีอัตลักษณ์แบบบังคับ ผู้ที่มีภูมิหลังการเลี้ยงดูอย่างสุขสบาย ลักษณะบุคคลแวดล้อมเป็นผู้ที่มีความอ่อนโยนนุ่มนวล ไม่นิยมความขัดแย้ง คล่องตามกลุ่มในการทำงาน มักจะเป็นผู้ที่มีอัตลักษณ์แบบยอมตาม และผู้ที่มีภูมิหลังจากสภาพสังคมที่เรียบง่าย เป็นชนบท และมีโรคภัยเป็นอุปสรรคในการทำงาน นิยมการทำงานในลักษณะงานประจำ ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง มักจะเป็นผู้ที่มีอัตลักษณ์แบบถอนตัว

2) การศึกษาอัตลักษณ์ของอธิบดีกรมตำรวจ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของผู้นั้น โดยเฉพาะในเรื่องของแนวทางการทำงาน และวิธีการในการตัดสินใจ

3) ควรจะได้มีการศึกษาสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ของสิ่งแวดล้อมตามตำแหน่ง เพื่อให้สามารถพิจารณาอัตลักษณ์ที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ต่างๆ ได้ กล่าวคือ หากอยู่ในสถานการณ์ขั้นวิกฤตหรือรุนแรงก็จำเป็นต้องการอัตลักษณ์แบบบังคับ เพื่อให้การตัดสินใจนั้นรวดเร็วและเด็ดขาด โดยไม่ต้องรอขอคำปรึกษาจากบุคคลอื่นมากนัก หากเป็นสถานการณ์ที่อยู่ในความสงบเรียบร้อย เป็นช่วงของการพัฒนาความก้าวหน้า ก็ควรสรรหาผู้ที่มีอัตลักษณ์แบบปรับตัว เพื่อสร้างการประสานงานและระดมความคิด ส่วนอัตลักษณ์แบบยอมตาม นั้น อาจเหมาะสมกับสถานการณ์ช่วงต่อของความรุนแรง และหน้าที่สำคัญเพื่อรักษาระดับของความสงบสันติและการทำงานให้ดำเนินไปได้ ส่วนอัตลักษณ์แบบถอนตัว ก็มีคุณสมบัติในเรื่องความรู้ความสามารถสามารถมอบหมายงานในหน้าที่ที่มีความหนักในงานประจำ ให้คำปรึกษาได้เป็นอย่างดี

4) ผู้วิจัยเห็นว่าการวิเคราะห์สภาวะจิตใจของข้าราชการตำรวจที่อยู่ในระดับที่จะเติบโตขึ้นเป็นอธิบดีกรมตำรวจได้นั้น ไม่ว่าจะในระดับรองอธิบดีกรมตำรวจ หรือ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ควรจะมีการตรวจสอบสุขภาพจิตทุกๆปี โดยคณะกรรมการตรวจสอบสุขภาพจิต อาจประกอบด้วยจิตแพทย์ โรงพยาบาลต่างๆ เพื่อทราบถึงอัตราความเสี่ยงต่อความเจ็บป่วยทางจิต อันอาจส่งผลถึงระดับโรคประสาทขั้นได้ในอนาคต แล้วนำผลการตรวจของผู้ที่อยู่ในระดับที่จะได้รับการคัดเลือกเป็นอธิบดีกรมตำรวจให้คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.) พิจารณาประกอบกับอัตลักษณ์ตามอาวุโส และความรู้ความสามารถ เพื่อจะได้อธิบดีกรมตำรวจที่ไม่มีปัญหาในด้านสภาวะทางจิต เนื่องจากอธิบดีกรมตำรวจเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญสูง สามารถให้คุณให้โทษกับสังคมได้ชัดเจน จึงจำเป็นต้องพิจารณาทุกแง่มุมให้ละเอียดรอบคอบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย